

Il-Letteratura Infantili Maltija

Essay ta' "CALAMUS"

FTIT kittieba Maltin messithom ix-xorti li messet lil Albert Marija Cassola li dejjem sab edituri li jilqgħuh b'idejhom miftuha.

"Għadu Kemm Jibda!", "Gabra ta' Ġawhar", "Vagiti", l-isbah tlieta editorjalment, "Zwieġ il-Mewt", "Kapitlu l-Aħħar", "Il penitente", u għadd ġmielu ta' opuskoli oħra bħal dawn, m'humiex fit-it għal kittieb Malti żaghżugħ.

Imma l-kummedjografu li rebaħ tant konkorsi bl-atti tiegħu Taljani u Maltin, fosthom "Il-Magħmudija tal-Pupi" għat-tfal, in-novellier u poeta diversi drabi klassifikat l-ewwel, il-kittieb li xogħlijiet tiegħu sebqu f'kompetizzjonijiet lil dawk maqluba għall-Malti minn awturi barranin mill-aqwa nett, il-lum jiddi fl-istorja tal-kitba tagħna bħala l-"Missier tal-Letteratura Infantili Maltija".

U dan mhux minħabba t-tidwir fil-Malti ta' bcejjec żgħar bħal "The Little Match-Seller" (ta' Anderson) jew tar-raba' kapiċċu ta' "Pier Giorgio Frassati", imma lanqas minħabba l-kollaborazzjoni tiegħu ma' May Butcher fit-traduzzjoni tal-ktieb "Emil und der Detective" u xogħlijiet oħra letterarji għaż-żgħar.

Kiċċa, din kollha, premjata f'konkorsi għal xogħlijiet għat-tfal, imfaħħha minn kritici serji, li ma nkun qiegħed inżid xejn magħħom jien, bil-kelma fqajra tiegħi.

Mela x'inhu li jaħtar 'il Cassola bħala dak il-kittieb li ħoloq fil-Malti l-letteratura infantili li jistħoqqilha tabilhaqq dan l-isem?

Fil-letteratura tarbijha ta' Malta, ċerti suriet letterarji għadu ma ħolom bihom ħadd. Il-letteratura għat-tfal sal-bieraħ ma kienix teżisti u lit-tfal tagħna kien ikollna nirrakkuntawlhom il-hrejjef ta' Gaħan li huma biss id-dell ta' hrejjef qodma barranin.

Il-lum it-tfal għandhom "Il-Graxja ta' Goġġo Rummienia", * ktejjeb li l-kritika laqgħatu tajjeb ghax, għalkemm miktub għat-tfal, ingħoġob mill-kbar ukoll; u dik hija l-prova li ktieb għat-tfal ikun irnexxa!

Sogħba waħda għandu i-qarrej: dik li l-ktieb huwa qasir,

---

* Edituri: A.C. Aquilina & Co., Kingsway, Valletta, prezzi 2s. 3d.

li l-avventuri donnhom jintemmu ħesrem.

Għax tabilhaqq dan huwa n-nuqqas tal-ktieb. L-awtur in-nifsu jistqarr fin-Nofs Kelma Qabel (għallinqas mhux dejjem Kelmtejn, kif iħobbu jgħidu l-kittieba kollha) li “għalhekk jiena temmejt l-ahħar ftit kapitli niġri niġri”.

Imma għamel hażin. Għamel hażin iktar ghaliex ġara li l-awtur ġiblinu 'i Gogò Rummieni mibdul mit-“tfajjal” bla għaqal għal bniedem għaqli li għaraf il-gheltijiet tiegħu ta' qabel u li qataghha li issa jumxi ta' raġel. Allura ma nistgħux nistennew segwitu għal din il-ġraja? Dnub! It-tama tal-qarrej ma kenitx din! Il-qarrej li ssahħar wara Gogò Rummieni ried ġraja oħra, tbixxil ġidid, u għalhekk ma jistax jañfer malajr lil dik il-“persuna għolja, twajba, istruwitissima, awtorità fl-edukazzjoni tat-tfal żgħar u fil-psikoloġija infantili” li, appuntu għax għandha dawn id-doti kollha, ma jmissħa qatt ġiegħlet lill-Awtur itemm “l-ahħar ftit kapitli niġri niġri” biex “għaddejt il-manuskrift lil din il-gholja persuna li fil-veru sens tal-kelma ntilfet wara Goġġo”. Għax ara x’għara! Hti ja tal-ġbagħla, li mbagħad irriżultat falza, il-ktieb għandu difett li seta’ ġie evitat. Il-fatt li “hi haga iebsa f’Malta tistampa ktieb bla ma tiżżeż borża somma ġmielha” ma tinżiżli, l-iktar fil-każ ta’ Cassola li huwa mfittex mill-edituri ghax ismu, imqar jekk m’humix kotba għall-iskejjel dawk tiegħu (barra dan!), ismu huwa rahan ta’ popolarità.

L-istudju tal-Malti baqa’ ta’ preġudizzju mal-kotra tal-Maltin li fis-ħebda u l-ebda utilitā ta’ xejn; għalhekk it-tfajjal li jkun imdorri jisma’ biss u l-hin kollu kontra l-Malti, ma jistax jifta il-kotba fi Isienu bil-qalb. Għalhekk sewwa għamel Cassola li iddedika l-ktieb tiegħu lit-tfal bniet u subien li “jibdew l-istudju tal-Malti”. Trid tibdielhom miċ-ċokon. Il-Malti jeħtieg jinbeda bis-saħħha ta’ kotba li jiġibdu, li jħajruk taqra iż-żejjed, li jżeġgħi lu issib ruħek, bħal Oliver Twist, “*asking for more*”. Il-mediciċa tat-tfal trid tidlikha bil-ġħasel biex

*“succhi amari, ingannato, intanto ei beve
e da l’inganno suo vita ricevere”.*

U tabilhaqq li għal min jithajjar jaqra iktar ta’ l-istess awtur hemm lista twila tax-xogħilijiet ta’ Cassola fl-ahħar tal-ktieb.

L-idea tal-“persunaġġ” (x’taqbad issejjah lu?) ewljeni Gogò Rummieni, li jitnissel mis-sigra tar-rummien (li minnha jieħu

ismu) hija maħsuba tajjeb għax fiha l-analoġija ma' l-ingewitħà tat-tfal kollha li lit-trabi jemmnu li jsibuhom f'xi kabooċċa f'xi għalqa, taħt siġra, fil-għeleggħi, insomma, li tagħti ommna l-Art. Hekk ukoll f'waqtha l-idea li Goġġo dejjem jiftahar bl-arblu tar-razza, biz-zokk tas-siġra li minnha hareġ hu u għad joħorġu l-friegħi l-oħra wara ż-żwieġ ta' Goġġo mat-tfajla ħelwa, umana, Buba. Indur fuq kliemi u nghid: dawn il-friegħi jistgħu jkunu bidu ta' diżavventuri godda. Mhux li kien!

Il-persunaġġi sekondarji tal-ktieb, biex insejhulhom hekk, għalkemni bħal Bubu u Buba jaġħmlu sehem qawwi, ma jitil-ghu qatt fuq ras Goġġo. Kieku l-awtur ġalla li dana jiġri, kieku Goġġo kien jitlef mill-importanza tiegħu u kienu jitfu. Imma le. Interessanti l-figura tal-Professur, helwa dik tal-Prestiġjatur fabbli taċ-Ċirklu, tal-ġġant imqit Campione, tat-tliet nisa centenarji, tal-Ġennien, tas-Surnast. Fuq kulhadd Bubu u Buba, it-tewmin ħelwin li ma tistax ma tingħibidx lejhom—l-iktar it-tifla —u li jsiru hobża u sikkina ma' Goġġo.

Wara l-kapitlu introduttiv, mimli deskriżżejjonijiet, kapitlu li jqanqallek il-kurzitħa u jifrex atmosfera ta' misteru fuq il-għażira ta' Maletħ, l-isfond ghall-ġrajjha huwa dejjem milqut. Il-fantasja —xi drabi l-poezija—hi magħiġuna bis-sens psikologiku ta' l-edukatur, tas-surmast tat-tfal, u għalhekk in-nisġa bejn l-element mistħajjal u l-morali moħbija, li allura ma ddejjaqx, hi mibnija bis-sengħha ta' ingħallem fl-arti tal-kitba, bil-maturitħ ta' psikologu.

It-tfal iħossu ma' Goġġe Rummiena li jridu jaqbdu ħabib, miegħu jidbku u jibku, jitmašħnu kontra x-Xemxin u jħennu għat-tfajjal maqbud mill-Mostru; miegħu jiġiieldu għall-ħelsien tat-tfal, miegħu jifirħu meta jilhaq sultan tax-Xemx u miegħu jitbeżżeġħu meta huwa jniżżeż bilfors ismu fuq id-dikjarazzjoni tal-gwerra kontra l-Qamar li “kien igħaddih biż-żmien u jidħak bil-hu f’wiċċu”.

Goġġo Rummiena huwa divers minn Pinocchio daqs kemm hewwa divers minn Emīl u Peter Pan; Cassola huwa differenti minn Collodi, Andersen, Capuana, Vamba, Dadone u l-ahwa Grimm u l-kittieba magħiरu kollha u għalhekk il-ktieb tiegħu jibqa' fi klassi għalihi. “Goġġo Rummiena” tista' taqilbu f'ilsna oħra u jkun ħelu għall-qari universalment iż-żda l-karatteristika isolana Maltija tiegħu ma tistax ma titlifx xi ftit bħalma ma jistgħux ma jitil斧 kemm kemm il-“cartoons” ta' Walt Disney kieku tfitteż li tbiddilhom (għallanqas biċċa minnhom) in-naz-

zjonalità u forsi wkoll l-ambjent.

Il-kotba bil-Malti għandhom cirkolazzjoni żgħira; għax, b'xorti hażina, bil-Malti ssib qarrejja li m'għandhomx kultura u li għalhekk iridu jaqraw biss ġwejjeg dghajfin letterarjament, affarijiet li basta jappellaw għall-istinti u għall-passjonijiet tal-bniedem li moħħu jkun baqa' fi stat salvaġġ u li ma jagħrafx il-ġmiel tal-kitba tajba u l-arti tal-kittieb għaref. Dawk imbagħad li huma kolti, jaqraw biss bil-lingwi l-oħra kollha li studjaw — Ingliż, Taljan, Franċiż — imma le bil-Malti. Jibdlu sahansitra — għax għalhekk wieħed jitħażżeen! — il-kotba *penny dreadful* ma' biċċa proża ta' Temi Zammit, ta' Gużè Galea, jew Gużè Muscat-Azzopardi! Ahjar, għalihom, il-versi straxxnati ta' harbiexi Taljan (intennu, harbiexi) minn lirika ta' Rużar Briffa jew sunett ta' Dun Karm. Ahjar ġurnalacċe Amerikan minn gazzetta tajba Maltija. Il-Malti f'idejhom jistħu minnu.

Allura, bilfors, ie-ċirkolazzjoni tal-kotba Maltin hija żgħira wisq. Avvolja nammettu li l-poežija l-lum ftit tinqara, imqar tkun b'liema lingwa tkun, u x-xogħlijiet tal-palk, ukoll barra minn Malta, in-nies ifixtxuhom iżżejjed fuq il-palk milli fil-ktieb.

Imma ċ-ċirku ta' qarrejja tfal huwa bla tniem u dawn la jkunu maturi bieżżejjed biex jixtarru l-poežija u lanqas bex japprezzaw it-teatru. Li jhobbu huma huwa dak li hu tagħhom : il-letteratura infantili.

Issa l-lum hadet il-modha tal-“comics”, ta’ l-avventuri “a fumetti”, kif isejhulhom it-Taljani, u li huma ikkundannati minn hafna awtoritajiet bhala mezz ta’ l-ħsara għat-tfal. Għalhekk jeħtieg li bħal “Għogħ Rummien”, imqar jekk mhux tal-portata tiegħu, ikollna iżżejjed, sabiex bihom nikkumbattu l-ħsara li qiegħda xi drabi tagħmel din ix-xorta ta’ letteratura ġdida tip-tal-“comics”.

Dan huwa li jagħtina pjaċir meta naraw bidu ta’ letteratura ġdida bħalma huwa l-ktieb ta’ Cassola, ktieb ispirat, maħsub u miktub apposta għat-tfal minn min għandu l-kwalifik kollha biex jista’ jagħmel hekk.

Fost dawk li faħħru l-“Għogħ Rummien” jiena nhossni bla leħen biex ingħid kelma wkoll. Imma l-popolarità li kiseb dan il-ktieb u l-kunsens ta’ approvazzjoni ġejja sewwa sew minn qarrejja bhali, qarrejja li għandhom għal qalbhom il-għid tat-tfal ta’ Malta u Ġħawdex, qarrejja li jridu jaraw f’idejn uliedna kotba li jgħaddulhom iż-żmien bla ma jħammgħulhom ħsiebhom, bla ma jqanqlulhom qabel iż-żmien l-istinti naturali, imma li jiftu l-holhom għajnejhom billi jgħallmuhom, bla ma joqogħdu jip-pritkawlhom b'leħen li jwerwer u b'manjiera li tgerrex.